

بررسی نقش نیروی انتظامی در ساز و کارهای پیشگیری از قاچاق مواد مخدر با مشارکت مردم

نویسنده:

محمد نیکنام

شماره کتابشناسی ملی ۸۶، ۱۰۱

محمد نیکنام

صفحہ آرا: معین دلاوری

قیمت: ۶۵۰۰۰ ریال

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

وب سایت: www.farhooshpub.com

پیشگفتار

مشارکت مردم در پیشگیری از بزهکاری افراد در کنار نیروی انتظامی، خصوصاً در مورد جرم قاچاق مواد مخدر که از خطرناک‌ترین جرایم محسوب می‌گردد، یکی از جلوه‌های مشارکت جامعه مدنی در پاسخ‌دهی پیشگیرانه به پدیده مجرمانه یا به عبارتی پیشگیری مشارکتی به شمار می‌رود. پیشگیری از جرم و بزهکاری، اولین و کم‌مناقشه‌ترین عرصه سیاست جنایی است که در آن مشارکت مردم و پلیس، مطرح و عملی شده است. مردم، مهمترین رکن جامعه مدنی در نهادینه کردن مشارکت‌های مردمی در عرصه‌های مختلف از جمله پیشگیری از جرم محسوب می‌شوند و امروزه در پرتو پیدایش و اجرای سیاست جنایی مشارکتی، جایگاه برجسته‌ای در این زمینه دارند. امروزه تمام رویکردهای پیشگیری از جرایم مرتبط با مواد مخدر از جمله قاچاق مواد مخدر، از نظر جرم‌شناسان و برنامه‌های سیاست جنایی کشورهای مختلف بر مشارکت جامعه مدنی در این زمینه تأکید دارند. در ایران گرچه به علت فقدان برنامه قانون جامع پیشگیری از جرم، جایگاه مشارکت و نقش آفرینی مردم در این زمینه دقیقاً تبیین نشده است، مع الوصف آنها می‌توانند در تمام عرصه‌هایی که برای مشارکت جامعه مدنی در پیشگیری از جرم قاچاق مواد مخدر وجود دارد ایفای نقش داشته باشند.

واژگان کلیدی: نیروی انتظامی، مردم، سیاست جنایی مشارکتی، قاچاق مواد مخدر، پیشگیری از جرم.

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۲۰	فصل اول: مفاهیم
۲۱	بخش اول: تعریف و اقسام سیاست جنایی
۲۱	مبحث اول: تعریف سیاست جنایی
۲۴	مبحث دوم: اقسام سیاست جنایی
۲۴	گفتار اول: سیاست جنایی تقنینی
۲۵	گفتار دوم: سیاست جنایی قضایی
۳۰	گفتار سوم: سیاست جنایی مشارکتی
۳۳	مبحث سوم: سابقه مواد مخدر در جهان و تحولات تقنینی آن در ایران
۳۶	گفتار اول: سیر تحولات قوانین کمری در زمینه مواد مخدر قبل از انقلاب
۴۱	گفتار دوم: سیر تحولات قوانین کیفری در زمینه مواد مخدر پس از انقلاب
۴۴	بخش دوم: اقسام پیشگیری از جرم
۴۴	مبحث اول: مفهوم پیشگیری
۴۴	گفتار اول: مفهوم پیشگیری
۴۸	گفتار دوم: انواع پیشگیری
۵۴	گفتار سوم: تحلیل انتقادی مفهوم پیشگیری
۵۶	مبحث دوم: لزوم پیشگیری از قاچاق مواد مخدر
۶۳	مبحث سوم: پیشگیری اجتماعی
۶۷	گفتار اول: پیشگیری اجتماعی رشد‌مدار
۶۹	گفتار دوم: پیشگیری اجتماعی جامع‌مدار
۷۰	مبحث چهارم: پیشگیری وضعی
۷۵	گفتار اول: افزایش خطر
۷۸	گفتار دوم: سخت کردن آماج جرم

۷۹	گفتار سوم: حذف بهانه‌ها.....
۸۲	بخش سوم: مواد مخدر و قاچاق مواد مخدر.....
۸۲	مبحث اول: مفهوم مواد مخدر.....
۸۲	گفتار اول: مفهوم لغوی.....
۸۳	گفتار دوم: مفهوم حقوقی.....
۸۳	مبحث دوم: مفهوم قاچاق مواد مخدر.....
۸۳	گفتار اول: مفهوم لغوی.....
۸۴	گفتار دوم: مفهوم حقوقی.....
۸۶	فصل دوم: نقش نیروی نظامی و مردم در پیشگیری از قاچاق مواد مخدر.....
۸۷	بخش اول: مبانی پیشگیری.....
۸۷	مبحث اول: تبیین‌های ساختاری - ارکرد.....
۸۷	گفتار اول: نظریه بیهنجاری.....
۸۹	گفتار دوم: نظریه فشار.....
۹۱	مبحث دوم: تبیین‌های روانشناختی اجتماعی.....
۹۱	گفتار اول: کنترل اجتماعی.....
۹۴	گفتار دوم: یادگیری اجتماعی.....
۱۰۱	گفتار سوم: معاشرتهای ترجیحی.....
۱۰۲	مبحث سوم: تبیین‌های خردهفرهنگی.....
۱۰۲	گفتار اول: نظریه خرده فرهنگ بزهکاری آلبرت کوهن.....
۱۰۳	گفتار دوم: تعارض فرهنگی.....
۱۰۴	مبحث چهارم: رویکردهای جامعه‌شناختی نسبت به جرم.....
۱۰۵	گفتار اول: تئوری فقر اقتصادی و ارتباط آن با ارتکاب جرم.....
۱۱۲	بند اول: بیکاری.....
۱۱۴	بند دوم: نظریه‌های خرده فرهنگ.....
۱۱۶	گفتار دوم: نقش گروه دوستان در روی آوری به ارتکاب جرم.....
۱۱۸	گفتار سوم: محیط و تأثیر آن در ارتکاب به جرم.....

۱۲۳	گفتار چهارم: نقش فرهنگ در ارتکاب قاچاق
۱۳۱	بخش دوم: نقش مردم در پیشگیری جامع‌مدار از قاچاق مواد مخدر
۱۳۱	مبحث اول: فعالیتهای آموزشی و حمایتی
۱۳۱	گفتار اول: فعالیتهای آموزشی
۱۳۲	گفتار دوم: فعالیتهای حمایتی
۱۳۶	مبحث دوم: فعالیتهای نظارتی
۱۴۰	مبحث سوم: بررسی جرایم اصلی مواد مخدر
۱۴۰	گفتار اول: کشت مواد مخدر
۱۴۰	بند اول: کشت خشخاش
۱۴۲	بند دوم: کشت شاهدانه
۱۴۲	بند سوم: کشت کوکا
۱۴۳	گفتار دوم: جرایم مرتبط با حمل وولات مخدر
۱۴۳	گفتار سوم: بررسی جرایم وابسته به مواد مخدر
۱۴۳	بند اول: جرایم مرتبط با خود مواد مخدر
۱۴۴	بند دوم: جرایم مرتبط با استعمال مواد مخدر
۱۴۴	بند سوم: جرایم مرتبط با آلات و ادوات استعمال و تولید مواد مخدر
۱۴۴	بند چهارم: جرایم مرتبط با متهمان و ادلهی جرم مواد مخدر
۱۴۵	گفتار چهارم: جرایم مرتبط با حقوق جزای اختصاصی مواد روانگزار
	مبحث چهارم نقش پلیس و نیروی انتظامی در پیشگیری از جرایم مرتبط با مواد مخدر با مشارکت مردم:
۱۴۵	گفتار اول: مشارکت مردم با پلیس در پیشگیری از وقوع جرایم
۱۴۸	گفتار دوم: لزوم پیشگیری از جرایم مرتبط با مواد مخدر توسط پلیس و مشارکت مردم
۱۴۹	گفتار سوم: آشنایی پلیس با موازین قانونی مرتبط با جرایم مواد مخدر
۱۵۱	گفتار چهارم - اختیارات پلیس نیروی انتظامی در جرم مشهود مواد مخدر
۱۵۲	گفتار پنجم: اختیارات پلیس نیروی انتظامی در جرم نامشهود مواد مخدر
۱۵۴	مبحث پنجم: انتظارات و نگرشهای فرهنگی و اجتماعی در رابطه با اعتیاد:

گفتار اول: واکنشهای اجتماعی در برابر اعتیاد.....	۱۵۴
گفتار دوم: نقش خانواده و اجتماع در گرایش به اعتیاد.....	۱۵۶
مبحث ششم قوانین جزایی ایران در رابطه با مواد مخدر:.....	۱۵۹
گفتار اول معتاد و حق ازدواج او در قوانین ایران:.....	۱۶۲
گفتار دوم معتاد و حق درمان در قوانین ایران:.....	۱۶۴
گفتار سوم معتاد و حق دادرسی عادلانه در قوانین ایران:.....	۱۶۶
گفتار چهارم معتاد و تبعید وی در قوانین ایران:.....	۱۶۷
گفتار پنجم قانون مبارزه با مواد مخدر در ایران و آخرین اصلاحات آن:.....	۱۷۰
مبحث ششم رسم سرکشی های پیشگیری از اعتیاد از طریق مشارکت و آگاهی مردم:.....	۱۷۶
گفتار اول بررسی راهکارهای پیشگیری از اعتیاد در زمینه علل فردی:.....	۱۷۷
گفتار دوم: بررسی راهکارهای پیشگیری از اعتیاد در زمینه علل خانوادگی.....	۱۷۹
گفتار سوم: بررسی راهکارهای پیشگیری از اعتیاد در زمینه عوامل اجتماعی.....	۱۸۱
گفتار چهارم: نقش مدد کاران اجتماعی در پیشگیری از اعتیاد.....	۱۸۲
نتیجه گیری و پیشنهادات.....	۱۸۵
نتیجه گیری.....	۱۸۵
پیشنهادهای.....	۱۹۰
فهرست منابع.....	۱۹۲

پیشگیری از جرم، پیشینه‌ای به قدمت حقوق کیفری دارد و حتی فراتر از آن می‌توان گفت که قدمت آن به زمان پیدایش اولین قفل و کلید برمی‌گردد. مسئله پیشگیری از بزهکاری افراد در گرایش به مواد مخدر امروزه از گذرگاه‌های متعدد در تمام جوامع مورد توجه است. با اینکه به تکمیل مداوم تربیت درمان آنها همت می‌گمارند و سعی بلیغ در این راه به کار می‌برند، متأسفانه گسترش گرایش افراد به مواد مخدر به و ظهور رفتارهای نوین ضداجتماعی آنان موجب نگرانی روزافزون متخصصان و عامه مردم جهان است. (آی‌نیا، ۱۳۸۰: ۲۸۲)

در زمینه پیشگیری از بزهکاری مواد مخدر، اغلب کشورها پیشگیری کیفری را کنار گذاشته‌اند و به بحث پیشگیری اجتماعی گام نهاده‌اند که مستلزم همکاری و مشارکت جامعه مدنی از قبیل مردم است. پیشگیری از جرم و بزهکاری ابتدا صرفاً جنبه کیفری داشت. اما سیر تحول آن منجر به پیش گرفتن و غالب شدن پیشگیری غیرکیفری و پیدایش «پیشگیری مشارکتی» مبتنی بر مشارکت جامعه مدنی در دوره معاصر شد که خود یکی از شاخه‌های اصلی «سیاست جنایی مشارکتی» به شمار می‌رود. به طور کلی در چند دهه اخیر، رشد روزافزون و لجام گسیخته پدیده مبرمانه همراه با ظهور اشکال و حجم نوین بزهکاری مواد مخدر، بحران ناتوانی و ناکارایی نظام عدالت کیفری برای مقابله با آن و لزوم غلبه بر این بحران و سایر عوامل اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و جرم‌شناختی باعث جلب توجه به واقعیت مشارکت جامعه مدنی در برنامه‌های سیاست جنایی به ویژه در کشورهای غربی و ظهور گرایش جدید آن تحت عنوان «سیاست جنایی مشارکتی» شده است.

سیاست جنایی مشارکتی مبتنی بر مشارکت هرچه وسیع‌تر و فعال ارکان مختلف جامعه مدنی به خصوص مردم و نهادهای مردمی در مراحل مختلف سیاست جنایی از جمله مرحله پیشگیری از جرم و بزهکاری است. شاید بتوان گفت اولین و کم مناقشه‌ترین مرحله سیاست جنایی که در آن مشارکت جامعه مدنی مطرح و مورد تأکید قرار گرفت، همین مرحله پیشگیری از جرم و بزهکاری می‌باشد. البته انسان از گذشته برای جلوگیری از بزه‌یابی و حفظ جان و مال و ناموس خود رأساً مبادرت به پیشگیری از جرم کرده است، که مهم‌ترین جنبه آن دفاع مشروع شخصی است، که هنوز هم مورد تأیید رسمی تمام نظام‌های کیفری است. سیاست جنایی نیز به آن توجه دارد. اما پیشگیری مشارکتی چیزی فراتر از اقدام‌های فردی شه‌وندان را می‌طلبد و آن مشارکت سنجیده، هماهنگ، مطلوب، هدفمند و نهادینه جامعه مدنی در برنامه‌های پیشگیری از جرم است، که عمده‌تاً بر اقدامات جمعی و نهادینه جامعه مدنی و ویژه مردم تکیه می‌کند. طلیعه توجه تدریجی به اندیشه مشارکت جامعه مدنی در پیشگیری از جرم و بزهکاری را می‌توان در تولد جرم‌شناسی پیشگیری و پیشرفت و تحول آن دانست که زمینه تحقق این موضوع در جرم‌شناسی نوین و سیاست جنایی را فراهم آورد. لیکن باید به‌موش کرد که مکتب دفاع اجتماعی و تأکید آن بر پیشگیری، حمایت و بازپذیری به جای سرکشی و مجازات و برنامه‌های اصلاحی آن نظیر کیفرزدایی، قضازدایی، جانشین‌های زندان و بزه‌دیده‌شناسی عمال تأثیر به‌سزایی در ظهور و تحول این اندیشه داشته است. (مارک آنسل، ۱۳۷۵: ۱۳۱)

اما باید گفت که در دوره معاصر با طرح و اجرای رویکردهای جدید پیشگیری از جرم و بزهکاری، یعنی پیشگیری اجتماعی و پیشگیری وضعی و رویکردهای تلفیقی آنها

نظیر پیشگیری محلی و پیشگیری چند عاملی بسترهای الزم برای پیشگیری مشارکتی کاملاً فراهم شد. اهمیت یافتن پیشگیری مشارکتی با توجه به تحولات سیاست جنایی و ابزارهای اجرایی آن در دوره معاصر همچنین باعث جلب توجه و تمایل سازمان‌های بین‌المللی و در رأس آنها سازمان ملل متحد به عنوان گسترده‌ترین، فراگیرترین و مهمترین سازمان بین‌المللی و جهانی به این مقوله مهم و کارساز شده است. سازمان ملل متحد در سیر تکامل سیاست جنایی خود، جایگاه مهمی برای مشارکت مردم در پیشگیری و مهار جرم و بزهکاری به رسمیت شناخته و ضمن توصیه سیاست جنایی مشارکتی در این زمینه در جهت پیش‌برد آن در سطح دولت‌های عضو به تدوین و تصویب اصول راهبردی آن در قالب اسناد برخی کنگره‌های پنج سالانه درباره پیشگیری از جرم و اصلاح مجرمین پرداخته است. اولین بار در سومین کنگره سازمان ملل متحد در این باره، موضوع مشارکت فعال مردم و نیروهای اجتماعی در برنامه پیشگیری از جرم و بزهکاری مورد بحث و بررسی قرار گرفت. سپس چهارمین کنگره که در اوت ۱۹۷۰ در شهر کیوتو ژاپن برگزار شد و برای اولین بار، اعلامیه‌ای در مورد پیشگیری از جرم و بزهکاری صادر کرد به این موضوع پرداخت. (ع‌الهی، ۱۳۷۶: ۸۵)

اما اعلامیه کنگره ششم، برگزار شده در کاراکاس ونزوئلا در سال ۱۹۸۰ که در ۱۵ دسامبر ۱۹۸۰ طی قطعنامه‌ای به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسید، بر ضرورت تجدیدنظر در راهبردهای رسمی مبارزه با جرم و بزهکاری، که منحصرأ بر معیارهای حقوقی، کیفری استوار است و توجه به مشارکت مردم در پیشگیری از این موضوع تأکید کرد و بنابراین اولین سند سازمان ملل متحد است، که سیاست جنایی مشارکتی در امر پیشگیری از جرم و بزهکاری را رسماً اعلام داشت. طرح اقدام میلان که در کنگره

هفتم در سال ۱۹۸۵ به تصویب رسید نیز بر تلاش دولت‌های عضو برای شرکت دادن مردم در مبارزه با بزهکاری و پیشگیری از جرم تأکید نمود. (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۷۵: ۳۲۵)

در همین راستا در کنگره هشتم و اعلامیه پایانی آن به موضوع مشارکت مردم در امر پیشگیری از جرم و بزهکاری پرداخت. کنگره نهم در راهبردهای پیشگیری از جرم و بزهکاری درصود توصیه نامه‌های راجع به چهار موضوع مهم خود به مشارکت شهروندان و تشکلهای مردمی در پیشگیری از جرایم خشونت‌آمیز و بزهکاری افراد خصوصاً جوانان تأکید کرد. طی آن خانواده، مدرسه، مذهب و تشکلهای مردمی هر کشور را از عوامل مؤثر در سالم‌سازی اجتماعی و پیشگیری از جرم و بزهکاری اعلام نمود. (فتح‌اللهی، پیشین: ۱۹۵)

کنگره دهم که در آوریل ۲۰۰۰ میلادی در رین اتریش برگزار شد و محور آن پیشگیری از جرم و بزهکاری در تمامی ابعاد وجودی و مشارکت فعال جامعه در پیشگیری از وقوع و تکرار بزه بود به این موضوع توجه بیشتری کرد و کارگاه آموزشی و کارگروه کارشناسی در این زمینه تشکیل داد. در کارگروه آموزشی که به تسهیل‌گری بهترین الگوهای رویه مشارکت جامعه مدنی در پیشگیری از جرم و بزهکاری و چگونگی بهره‌برداری کشورها و جوامع محلی از تجربیات موفقیت‌آمیز پیشگیری از جرم متمرکز بوده موضوعات جالبی راجع به مشارکت مردم در پیشگیری اجتماعی از جرم و بزهکاری مورد بحث و بررسی قرار گرفت و به نتایج خوبی و توصیه‌های مناسبی در این خصوص منجر شد.

در اجلاس گروه کارشناسی طرحی تحت عنوان «عناصر مسئول پیشگیری از جرم» مطرح شد که در آن اصول اساسی این طرح از جمله اصل رویکرد چند عاملی پیشگیری از جرم و بزهکاری مورد توجه قرار گرفت که شامل مشارکت کلیه اعضای جامعه به عنوان شرکای تام و اساسی در همه مراتب طراحی و اجرای یک برنامه پیشگیری از جرم و بزهکاری است. همچنین تأکید شد که دولتهای عضو باید شوراهای خاص پیشگیری از جرم یا دیگر نهادهای مشابه با مشارکت سازمانهای مردم نهاد و صاحبان مشاغل و بخشهای حرفه‌ای و خصوصی را در سطوح محلی، منطقه‌ای و ملی ایجاد کنند. در سند نهایی این کنگره نیز تأکید شد، که اقدام مؤثر برای پیشگیری از جرم و بزهکاری و عدالت کیفری مستلزم مشارکت عوامل و شرکای مختلف شامل دولت‌ها، مؤسسات بین‌المللی، بین منطقه‌ای، محلی، ملی، سازمان‌های بین دولتی، سازمان‌های غیردولتی و بخش‌های مختلفی از جامعه مدنی از جمله رسانه‌های گروهی و بخش‌های خصوصی و همچنین شناسایی نقش‌ها و همکاری‌های مربوط به آنها است. (رسمتی، ۱۳۹۰: ۵۸۲)

افراد جامعه یا همان مردم، که در رویکردهای معاصر پیشگیری از جرم و بزهکاری و کنگره‌های مذکور سازمان ملل متحد بر مشارکت آنها در پیشگیری از جرم و بزهکاری تأکید شده است، یکی از مصادیق مهم شکل‌ها و نهادهای جامعه مدنی به شمار می‌روند که نقش و جایگاه مهمی در برنامه‌های سیاست جنایی مشارکتی ایفا می‌کنند. امروزه مردم در برنامه‌های پیشگیری از جرم و بزهکاری در بسیاری از کشورهای جهان جایگاه برجسته‌ای دارند به نحوی که از ارکان و اعضای اصلی و فعال شوراهای پیشگیری از جرم کشورهای مختلفی محسوب می‌گردند.

امروزه ارتباط مردم با حکومت و دستگاه‌های دولتی و مشارکت هر چه بیشتر مردم از طریق این نهادهای جامعه مدنی صورت می‌گیرد و بدین لحاظ عامل اصلی تعمیق و نهادینه کردن مشارکت جامعه مدنی در عرصه‌های مختلف از جمله سیاست جنایی و پیشگیری از جرم و بزهکاری به شمار می‌روند. بنابراین وجود آنها از مظاهر و لوازم اصلی و اساسی جامعه مدنی در دنیای امروز است و تعداد و گستردگی آنها معیار سنجش مشارکت‌های مردمی در جوامع مختلف قلمداد می‌شود. امروزه جرم‌شناسان در زمینه پیشگیری از بزهکاری جوانان بر استفاده از سازوکار «عدالت ترمیمی» تأکید می‌کنند که مبتنی بر اصل سحر گرایش جوانان به مواد مخدر با تکیه بر مشارکت جامعه مدنی به ویژه مردم است (نجنی ابرنآبادی، پیشین، ۲).

مردم، از قابلیت‌ها، توانایی‌ها و ظرفیت‌های فراوان و قابل توجهی برای پیشگیری از جرایم مرتبط با مواد مخدر، خصوصاً فاجعه‌های مواد مخدر برخوردار هستند به نحوی که می‌توانند در تمام عرصه‌هایی که برای مشارکت جامعه مدنی در این زمینه قابل تصور است نقش‌آفرینی کنند.

امروزه مسئله اعتیاد و جرایم مربوط به مواد مخدر، به عنوان یکی از پیچیده‌ترین پدیده‌های اجتماعی در اکثر کشورهای جهان ظاهر گردیده است. مجموعه‌ای از مسائل سیاسی و اجتماعی و اقتصادی و امنیتی را در بر می‌گیرد و دارای ابعاد فراملی می‌باشد. استعمال مواد مخدر، مشکلات زیادی را برای مصرف‌کنندگان آن و اطرافیان آنها به وجود می‌آورد. سلامت اجتماعی افراد معتاد اغلب از بین می‌رود و همان‌گونه که اشتیاق به مصرف مواد نیرومندتر می‌شود، جستجو برای برقراری روابط اجتماعی ضعیف‌تر می‌گردد. مشکلاتی در زمینه‌های کاری، خانوادگی و روابط دوستانه فرد پدید می‌آید و

مشکلات مالی نیز که قطعاً در پی آن است. زیرا هزینه‌های فردی معتادان به طور سرسام‌آوری بالا می‌رود، چرا که قیمت مواد مخدر بسیار گران است. لذا افراد معتاد، غالباً ناگزیرند که با انجام فعالیت‌های غیرقانونی و نامشروع، مواد مورد نیاز خود را تأمین کنند و در نتیجه، مرتکب جرم می‌شوند. البته گرانی مواد نیز این افراد را به کارهایی چون سرقت، صدور چک بی‌محل یا کلاهبرداری وادار می‌کند.

تجمع یک چنانچه عامل از عوامل ذکر شده فوق، به تنهایی عامل سوق دهنده فرد به ارتکاب عمل مجرمانه نمی‌تواند باشد. چه بسا افرادی که دارای شرایط ذکر شده بوده‌اند، ولی مرتکب خاف نشده‌اند. زیرا اعتقادات اخلاقی و مذهبی و باورهای ارزشی آنها، مانع و سدی در ارتکاب عمل خلاف آنها بوده ولی آنچه که آخرین عامل و درهم‌شکننده مقاومت فرد تلقی می‌شود «انگیزه» است. همانطور که در حقوق جزا، یکی از شرایط وقوع جرم را «انگیزه» ذکر کرده‌اند در عمل مجرمانه نیز همین فرض پذیرفتنی است. انگیزه، شوق و احساسی است که مرتکب را به سوی جرم سوق می‌دهد و باعث وقوع جرم می‌شود.

اعتیاد به مواد مخدر و روانگردان و جرایم مرتبط با آن همواره باعث فاجعه‌های اجتماعی و پدیده‌های اجتماعی انسانی است که جوامع بشری از دیرباز با آن دست و پنجه نرم کرده‌اند. این امر به خصوص در قرن حاضر و به دنبال گذار از زندگی سنتی به زیست صنعتی و گسترش شهرنشینی و چالش‌های آن رو به رشد و نمایان‌تر است. در چنین وضعیتی صرف به کارگیری اقدامات سرکوبگرانه و واکنش‌های کیفری در جهت مقابله و مبارزه با پدیده‌ی بزهکاری نه کافی بوده و نه نتایج مطلوب و مورد نظر را به دست خواهد داد؛ لذا بهره‌جستن از اقدامات پیشگیرانه و ابزارهای غیرکیفری و

کنشی در جهت کاستن اعمال مجرمانه و کاهش هزینه‌های گزاف نظام عدالت کیفری ضروری می‌باشد. معضل مواد مخدر و روانگردان و جرایم مربوط به آن، از آن دسته از جرایمی است که همواره به انسان آسیب زده و آن را به ورطه هلاکت و نابودی کشانده است. شاید در بادی امر و آنگاه که شرکت‌های اروپایی و به ویژه انگلیسی در پی کسب منافع و جذب سود سرشار حاصل از مواد مخدر به ایجاد بنگاه‌ها و تجارتخانه‌ها دست زدند، اثرات مخرب و جبران ناپذیر فعالیت خود که در دراز مدت گریبان‌گیر خود شده و به صورت یک مضر بین‌المللی در آمد ناآگاه بودند.

ایران نیز به عنوان عضوی از اعضای جامعه بشری با مواد مخدر و جرایم ناشی از آن روبرو بوده و تلاش‌ها، حقوقی و غیرحقوقی برای مقابله با آن اتخاذ کرده است. به عبارت دیگر وجود مواد مخدر و آلودآور در میان گروه‌های بزرگ انسانی در تاریخ ایران معاصر و تجارت و قاچاق مواد مخدر از سده‌های قدیم تاکنون ادامه داشته است. آن در سال ۱۲۳۰ شمسی، موجب شد تا سازمان‌ها و نهادهای مختلفی با این معضل درگیر شده و در جهت پیشگیری و مقابله با آن گام بردارند. اما آنچه در این پیشگیری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است لزوم توجه به چند وجهی به پدیده اعتیاد و جرایم مواد مخدر و تأثیر عوامل گوناگون در شکل‌گیری آن می‌باشد که به سبب می‌شود تا در پیشگیری از اعتیاد به مواد مخدر و روان‌گردان و جرایم مرتبط با آن، نگاه یکسونگر و تک عاملی نهی شده و به یک رویکرد مشارکتی و بین‌نهادی امر شود و مردم را در این موضوع دخالت داد. امروزه با توسعه دانش و رویکردهای مدیریتی، رویکرد مشارکتی و چند نهادی در پیشگیری از جرم یکی از اجزای اصلی سیاست‌گذاری کشورها را شکل داده و موجب شده است تا دولت‌ها در سیاست‌گذاری‌های کلان خود در پیشگیری

از جرم، سهم نادیده گرفته شده بخش‌های غیردولتی، نهادهای اجتماعی و مشارکت‌های مردمی را بازشناخته و برنامه‌های پیشگیری از جرم را بر پایه مشارکت تمامی دست‌اندرکاران و متولیان امور فرهنگی، مذهبی، سلامت جامعه و نهادهای غیردولتی و آحاد مردم، و هماهنگی و همسویی این تلاش‌ها با بخش‌های دولتی استوار کنند.

در ایران نیز چنین رویکردی مدتی است که برای پیشگیری از جرم به طور کلی و جرایم مواد مخدر، روان‌گردان به طور خاص پذیرفته شده است، تشکیل ستاد مبارزه با مواد مخدر یکی از همین تلاش‌هاست. از این رو پژوهش پیش رو بر آن است تا با توجه به نقش مردم و نیروی انسانی در پیشگیری از قاچاق مواد مخدر، میزان و نحوه مشارکت آنها با یکدیگر، به توصیف و نقد وضع موجود و مشکلات پیش رو پرداخته و پیشنهادهایی را در این زمینه ارائه دهد و در پایان تأثیر مردم را در خصوص پیشگیری از قاچاق مواد مخدر مورد تحلیل و ارزیابی قرار دهد.

www.ketab